

## Heeft mijn NT2-leerling een leesprobleem?

*Over het leren lezen in een tweede taal en leesproblemen*

Het gemak waarmee leerlingen in de ISK leren lezen kan per leerling sterk verschillen, dat kan elke ISK-docent wel beamen. We zien in de praktijk dat een kleine groep leerlingen moeite blijft houden met het technische aspect van lezen: het aanleren van welke klank bij welk teken in het Nederlands hoort. Hoe bepaal je nu of dat komt doordat de leerling nog midden in het tweedetaalleerproces zit of dat er misschien sprake is van een leerprobleem zoals dyslexie? Met welke ondersteuning kan de leerling geholpen worden?

Op dit moment verkent de **Kenniskring NT2 en Leesproblemen of Dyslexie** hoe we verschillen tussen leerlingen in het proces van leren lezen in de tweede taal kunnen signaleren. En met welke ondersteuning leerlingen geholpen kunnen worden. Op initiatief van LOWAN gaan orthopedagogen, zorgcoördinatoren en andere specialisten uit het ISK-veld, onder leiding van het ITTA, met elkaar in gesprek over de ontwikkeling van leesvaardigheid en het herkennen van leesproblematiek bij ISK-leerlingen. Het streven is te komen tot een aantal handvatten voor docenten en ondersteuners in de ISK.

### Instructie op verschillende ondersteuningsniveaus

De Kenniskring gebruikt als gesprekskader het *Onderwijscontinuüm*, dat gebaseerd is op de benadering van *Response to intervention*<sup>1</sup>. Deze benadering schetst hoe passende ondersteuning geboden kan worden aan leerlingen met verschillende ondersteuningsbehoeften. Dat betekent dat leerlingen die moeite hebben om te leren lezen, extra en aangepaste instructie krijgen. Het Onderwijscontinuüm onderscheidt voor ‘goed en intensief onderwijs’ drie niveaus van instructie op school. Het eerste niveau is de basisinstructie, de instructie die voor het merendeel van de leerlingen voldoende is. De leerlingen die niet voldoende hebben aan instructie op niveau 1, hebben extra begeleiding in de klas nodig: zij krijgen een intensievere vorm van instructie, bijvoorbeeld in de vorm van verlengde instructie, herhaling in kleinere stappen en meer oefentijd (instructie op niveau 2). De docent ondersteunt deze groep dus extra, met als doel de leerling bij de groep te houden. Als het leren lezen dan nog problemen oplevert, is mogelijk intensievere begeleiding nodig met meer maatwerk (niveau 3).

Deze benadering wordt aanbevolen om moeilijkheden met lezen al vroeg te signaleren zodat leerlingen snel extra, preventieve ondersteuning krijgen om een grotere achterstand te voorkomen. Ook helpt deze benadering vast te stellen welke leerlingen met aangepaste instructie vooruitgaan en welke leerlingen niet. Eerst wordt er namelijk nagegaan of de leerling zich het lezen in het Nederlands met andere instructie wél eigen kan maken. Zo wordt voorkomen dat mogelijk te snel gedacht wordt aan een leerstoornis als dyslexie. De Kenniskring buigt zich specifiek over de vraag wat het *Onderwijscontinuüm* kan betekenen voor leesonderwijs in de ISK en hoe dat er dan uitziet.

---

<sup>1</sup> Het Onderwijscontinuüm is beschreven door Struiksma & Rurup, 2009, zie ook Fuchs & Fuchs, 2007

## **Wat weten we over leren lezen in een tweede taal?**

Een blik op wat we weten over lezen in de ISK leert dat het in ieder geval van belang is om onderscheid te maken tussen herkennen van letters en woorden (technisch lezen) en begrijpen van wat je leest (leesbegrip). Bij het technisch lezen is het maken van een goede en vlotte klanktekenkoppeling de basis. Om dit te kunnen, moeten NT2-leerlingen leren welke klanken het Nederlands heeft en deze goed van elkaar kunnen onderscheiden. Afhankelijk van de moedertaal kan het betekenen dat een leerling veel nieuwe klanken moet leren herkennen. Deze klanken moeten ze vervolgens koppelen met ons alfabetisch schrift, de tekens. Dit kost tijd – bij de ene leerling wat meer dan bij de andere. En bij iedere leerling verloopt dit proces weer anders, afhankelijk van wat de leerling al weet en kan. Een leerling die al goed kan lezen en een goed klankbewustzijn heeft in zijn moedertaal, kan hier gebruik van maken bij het leren lezen in het Nederlands. Uiteraard spelen ook andere factoren een rol. Stress, trauma en woonsituatie kunnen ook van invloed zijn op het leerproces in de ISK.

## **Niveaus van instructie in de ISK**

Bij gebruik van de niveaus van instructie zoals die zijn beschreven in het *Onderwijscontinuüm* voor ISK-leerlingen is een aantal aandachtspunten van belang. Zo zijn in het NT2-onderwijs vooral de mondelinge vaardigheden van belang: de beste manier om een taal te leren is van auditief naar visueel. Het leesonderwijs moet in een rijke mondelinge context plaatsvinden. Als die rijke mondelinge context er op niveau 1 is en zo'n driekwart van de leerlingen boekt voldoende vooruitgang, dan kun je concluderen dat de instructie doeltreffend is. Ligt het aantal veel lager? Dan is het goed eerst nog eens kritisch te kijken naar de vorm en mate van instructie (en wellicht ook het onderwijsaanbod in het algemeen): sluit dit voldoende aan bij wat leerlingen aankunnen en nodig hebben?

Voor een aantal leerlingen zal de klassikale basisinstructie niet toereikend zijn. Deze leerlingen hebben extra begeleiding nodig om aansluiting bij het onderwijsprogramma te houden. Dat betekent dat de extra instructie bovenop de klassikale instructie komt. Het kan zijn dat de leerling nog extra oefening nodig heeft om bepaalde klank-tekenkoppelingen in het Nederlands aan te leren. Maar het kan ook zo zijn dat de leerling onvoldoende woorden kent om de klassikale instructie te volgen. Of de leerling kan de woorden wel ontsleutelen, maar (her)kent de woorden niet. Het is dus niet gezegd dat leerlingen die extra begeleiding nodig hebben een leerprobleem met *technisch lezen* hebben.

Een kleine groep leerlingen heeft naast de instructie op niveau 1 en 2 mogelijk intensievere begeleiding nodig. Het gaat dan om begeleiding buiten de klas waarbij er maatwerk geleverd wordt. De begeleider kijkt dan meer specifiek naar waar de leerling nog moeite mee heeft en welke aanpak hem helpt bij het leren lezen van het Nederlands. Voor deze begeleiding is een specialist binnen de school nodig, die kennis heeft van de tweedetaalontwikkeling op het gebied van lezen.

Het voordeel van het werken met instructieniveaus waarbij gestapelde zorg of ondersteuning geboden wordt, is dat leerlingen optimale begeleiding krijgen bij hun leerproces. Het voorkomt ook dat al te snel gedacht wordt dat leerlingen het onderwijsaanbod niet aankunnen of dat er sprake is van een leerstoornis als dyslexie. Bij het vaststellen van leesproblemen bij een NT2-leerling moeten we kunnen uitsluiten dat leesproblemen voortkomen uit het feit dat de leerling het Nederlandse klank-schriftsysteem nog niet voldoende beheerst of dat er andere factoren een rol spelen. Door de instructie aan te passen aan de instructiebehoeften van de leerlingen, houden we er rekening mee dat niet alle leerlingen even snel in de Nederlandse taal leren lezen.

## Handvatten voor de praktijk

In de bijeenkomsten van de Kenniskring zetten de specialisten hun expertise en praktijkervaringen in om te bespreken hoe goede leesinstructies en begeleiding van leerlingen vorm kunnen krijgen in het ISK-onderwijs, op alle niveaus van het *Onderwijscontinuüm*. Ze hebben bijvoorbeeld besproken hoe de niveaus 1 en 2 er bij hun eigen scholen uit zien, er zijn casussen ingebracht en ze hebben zich verdiept in wat effectief leesonderwijs inhoudt. Zo wordt de benadering van het *Onderwijscontinuüm* verbonden met de praktijk en vice versa.

Een paar tips die we al hebben kunnen vaststellen:

- ***Ga na wat de ervaring en kennis van de NT2-leerling met lezen in de moedertaal is.***  
Deze kennis kan de leerling helpen bij het leren lezen in het Nederlands. In een gesprek met de leerling en ouders kan dit worden nagegaan. Ook kan het laten lezen van een tekst in de moedertaal een beeld geven.
- ***Let op patronen in de leesvaardigheid van leerlingen die te verklaren zijn vanuit de moedertaal.***  
Bepaalde letter-klankkoppelingen blijven soms langer lastig als gevolg van transfer uit de moedertaal. Bijvoorbeeld: een leerling die in het Spaans heeft leren lezen, blijft misschien langer moeite houden met de ‘v’ die in het Spaans als ‘b’ wordt uitgesproken.
- ***Zorg ervoor dat de leesinstructie ingebed wordt in een rijke mondelinge taalcontext.*** En besteed aandacht aan verschillende aspecten van lees- en taalvaardigheid op verschillende instructieniveaus.
- ***Benut de kennis en expertise die aanwezig is binnen de school.***  
Bij het monitoren van de leervorderingen en het vormgeven van de instructieniveaus kunnen zowel onderwijs- als zorgprofessionals helpen.

In de Kenniskring gaan we verdere invulling geven aan het onderwijscontinuüm. We zullen de bevindingen met u blijven delen!

Femke Scheltinga

Instituut voor Taalonderzoek en Taalonderwijs Amsterdam (ITTA UvA)

020 525 3844 / 06 21515216

femke.scheltinga@itta.uva.nl

## Literatuur

Fuchs, L. S., & Fuchs, D. (2007). A model for implementing responsiveness to intervention. *Teaching exceptional children*, 39(5), 14-20.

Struiksmā, A.J.C. & Rurup, L. (2008). *Het Onderwijscontinuüm, een denk- en werkwijze voor passend onderwijs*. Rotterdam: CED-groep.